

8. Про нотаріат : Закон України від 02 вересня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
9. Про затвердження Положення про Державну реєстраційну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02 липня 2014 року № 219 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 54. – Ст. 1446.
10. В Україні реформують реєстраційну службу за грузинським зразком [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vgolos.com.ua/news/v_ukraini_reformuyut_reiestratsiynu_sluzhbu_za_gruzynskym_zrazkom_147998.html
11. Питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 року № 17 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 6. – Ст. 127.
12. В Укрдержреєстрі обговорили Концепцію реформи системи реєстрації прав на нерухомість / Державна реєстраційна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.drsv.gov.ua/show/14135>
13. Колесников М. О. Реформування провадження з надання адміністративних послуг у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно / М. О. Колесников // Právna veda a prax v treťom tisícročí : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie (Košice, 27. – 28. február 2015). – Ч. 6. – С. 122–123.

УДК 32.019.51 (477)

СПЕЦИФІКА ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ, ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЇЇ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Котерлін І.Б.,

асистент кафедри соціальних комунікацій та права

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Мартинець Д.Р., Пуляк Г.В.,

студенти факультету документознавства та інформаційної діяльності

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

У статті досліджуються інформаційні війни в Україні. Аналізуються факти внутрішніх і зовнішніх інформаційних війн проти України з метою виявлення причин уразливості України в інформаційній війні. Пропонується низка відповідних способів протидії іноземній інформаційній експансії.

Ключові слова: інформаційна війна, інформаційні атаки, внутрішня і зовнішня інформаційна війна, інформаційна політика України.

Koterlin I.B., Martinec D.R., Pulyak G.V. / ОСОБЕННОСТИ ВЕДЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ ВОЙНЫ В УКРАИНЕ, СРЕДСТВА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ЕЙ КАК ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ КОМПОНЕНТ ВНЕДРЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА / Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Украина

В статье исследуются информационные войны в медийном пространстве Украины. Анализируются факты внутренних и внешних информационных войн против Украины с целью выявления причин уязвимости Украины в информационной войне. Предлагается ряд соответствующих мер противодействия иностранной информационной экспансии.

Ключевые слова: информационная война, информационные атаки, внутренняя и внешняя информационная война, информационная политика Украины.

Koterlin I.B., Martinez D.R., Pulyak G.V. / FEATURES INFORMATION WARFARE IN UKRAINE, TOOLS TO COUNTER IT AS A DEFINING COMPONENT OF THE IMPLEMENTATION OF INFORMATION SECURITY OF THE STATE / Ivano– Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine

The article examines the information war in the media space of Ukraine. Analyzed the facts of internal and external information warfare against Ukraine in order to identify the causes of vulnerability of Ukraine in the information war. Proposes a number of relevant measures to counter foreign information expansion. The article highlighted weaknesses in Ukraine for informational war with Russia, as well as ways to overcome it. In our opinion, Ukraine suffers from information attack from Russia because:

- 1) Ukraine is not controlled by the emergence of new electronic resources. Therefore, almost every day there are new online media guidance which often has anti-Ukrainian propaganda;
- 2) free and very active penetration of satellite media, social networks and e-mail promotional materials;
- 3) Ukraine can not fully resist viruses and malware that spreads Russian propaganda;
- 4) in Russia there are many different developments aimed at propaganda and manipulation. In Ukraine, the opposite is true. Besides the fact that the development of this area, we at the primary level, there is also a means to counter aggressive signals used by Russia;
- 5) improper is to train professionals to information warfare in the media. Ukrainian universities do not train specialists in cyber defense, and if they even have individual courses in the following subjects, they are taught very superficially;
- 6) no relevant sources, which would provide access to information on the strategy and tactics of information warfare. After all, if we analyze the availability of relevant literature that came after Ukraine's independence, it is not enough, and the number of experts on the subject – negligible.

Key words: information warfare, information attacks, internal and external information warfare, information policy of Ukraine.

Інформаційний вплив існував завжди. За давніх часів у якості перших інформаційних атак використовувалися, наприклад, міфи. Так, війська Чингізхана йшли слідом за чутками про їхню неймовірну силу й жорстокість, що підірвало моральний дух супротивників. Психологічна установка на опір, захист бацьківщини і перемогу завжди підтримувалася відповідною ідеологією та вихованням.

Україна опинилася у сфері застосування широкомасштабних акцій інформаційної війни, спрямованих на її ін-

формаційні ресурси, систему прийняття рішень органами державної влади, а також на масову свідомість населення. Останнім часом у світовому інформаційному просторі значно збільшилася кількість негативної інформації про Україну, що зачіпає різноманітні аспекти політичного, економічного, соціально-гуманітарного життя українського суспільства. Ця інформація є не випадковою, а цілеспрямованою, створеною за певним сценарієм. Мета такої інформації – маніпулювання суспільною думкою українців. Інформаційні атаки

проти України проводить не тільки Росія, але й інші країни, наприклад Румунія, Бельгія, США [1, с. 415].

Виходячи зі змісту та ролі інформації в сучасному світі, американський філософ М. Маклуен виводить цікаву тезу, що звучить так: «Стинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації» [2, с. 323].

На нашу думку, інформація на сьогодні стала одним із найнебезпечніших видів зброї. Використання компроматів, виливання інформаційного бруду, підкидання неправдивої інформації, намагання за допомогою інформації ввести в оману на сьогодні для багатьох є сенсом життя. Інформація має вплив на маси, тобто за умови вдалого маніпулювання свідомістю мас можна досягти практично будь-якої мети: знищити опонента, прибрати з дороги конкурентів чи розпалити війну. Очевидно, що інформаційна війна – складова частина ідеологічної боротьби. Такі війни не призводять безпосередньо до кровопролиття, руйнувань, при їх веденні немає жертв, ніхто не позбавляється їжі, даху над головою. І це породжує небезпечну легковажність у ставленні до них. Тим часом руйнування, яких завдають інформаційні війни у суспільній психології, психології особи, за масштабами і за значенням цілком співмірні, а часом і перевищують наслідки збройних війн.

Мета статті – дослідити інформаційну війну на теренах України, розглянути приклади інформаційних атак на Україну; проаналізувати факти внутрішньої і зовнішньої агресії, спрямованої на безпеку України; виявити причини вразливості України в інформаційній війні; запропонувати низку відповідних заходів протидії іноземній інформаційній експансії як елемент забезпечення інформаційної безпеки життя держави, суспільства і особи.

Дослідженням сутності інформаційної війни в сучасному інформаційному суспільстві займалася велика кількість вітчизняних науковців і вчених з інших держав. Можна виокремити праці У. Афанасьєва, М. Вершиніна, К. Каландарова, А. Кругських, С. Почепцова. Цьому питанню присвятили свої праці відомі вчені, зокрема: Н. Волковський – «Історія інформаційних війн» [3], Я. Жарков – «Інформаційно-психологічний вплив на війська та населення противника», О. Литвиненко – «Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії» [4], И. Панарин – «Проблеми обеспечения информационной безопасности в современных условиях», А. Странников – «Информационно-психологичное противоборство у военных конфликтах другой половины XX ст.», Д. Танскотт та інші.

Проблему інформаційної війни досліджували такі науковці та політологи, зокрема Г. Перепелиця, який пише про факт інформаційного впливу на Україну з боку Росії. На його думку, мета російської політики – повернути Україну в лоно російської державності, з боку Росії активно застосовуються засоби інформаційної війни, що мають переваги через прихований характер використання її основних інструментів: їх легко замаскувати або надати їм вигляду боротьби ідей, висловлювань, приватних поглядів, конструктивної критики [5]. Г. Перепелиця пояснює пріоритетність застосування засобів інформаційної війни тим, що Росія має всі технічні, мовні й ментальні можливості для інформаційного впливу на населення України.

Під інформаційною війною слід розуміти всеосяжну й цілісну стратегію бойових дій, обумовлену зростаючою значимістю й цінністю інформації з питань командування, управління, політики, економіки й громадського життя. Основним завданням інформаційної (інформаційно-психологічної) війни на тактичному рівні є одержання певної матеріальної переваги, яку, відповідно, втрачає інший учасник протистояння. Означені втрати є різновидом воєнних втрат. Інформаційна війна провадиться шляхом використання відкритих та прихованих інформаційних впливів (таємних операцій) [6, с. 530].

Поле дії інформаційних війн є досить широким, охоплюючи такі сфери:

1) інфраструктуру систем життєзабезпечення держави – телекомунікації, транспортні мережі, електростанції, банківські системи тощо;

2) промислове шпигунство – викрадання патентованої інформації, перекручування або знищення особливо важливих даних і послуг, збір інформації розвідувального характеру про конкурентів та ін.;

3) злом і використання особистих паролів «VIP-персон», ідентифікаційних номерів, банківських рахунків, даних конфіденційного характеру, а також продукування дезінформації;

4) електронне втручання в процеси командування та управління військовими об'єктами й системами, «штабна війна», виведення з ладу мереж військових комунікацій;

5) всесвітня комп'ютерна мережа Інтернет, у якій, за окремими оцінками, діють 150.000 військових комп'ютерів, а 95% військових ліній зв'язку проходять у відкритих телефонних лініях [7, с. 75].

Ще два роки тематика інформаційної протидії була маловідомою, її вивченням займалося обмежене коло спеціалістів. Сьогодні громадяни України, крім цього поняття, обговорюють психологічну, валютну, кібер-війни.

Інформаційна війна передбачає використання інформації чи управління нею з метою отримати перевагу над противником. Одним з її засобів є дезінформація – навмисна форма поширення неточностей, спрямована на те, щоб переконати адресата в неправдивій інформації.

Ми маємо дані, факти, знання. Що робить пропаганда та маніпуляція через медіа? Вона руйнує факти, маніпулює ними. Можна також викрасти дані, змінити контекст інформації. Якщо казати про війну в Україні, то російські медіа порівнюють її з війною в Іраку, кажуть, що те саме робили й американці. Для дезінформації використовується ще й маніпуляція із зображеннями.

Зараз лише початок інформаційної війни. Нині Росія має кращі засоби й ліпше організованих журналістів. Коли ведеться боротьба з російською пропагандою – це не боротьба з інформацією чи з журналістами. Це боротьба зі спробою змінити суспільну свідомість і спосіб мислення. Москва веде проти України не лише збройний фронт. Існує ще щонайменше три стратегії Росії, що спрямовані проти суверенітету нашої держави, причому всередині самої України. Додаткові інструменти впливу на погіршення ситуації в Україні – тотальна дезінформація, фізичне знищення промисловості та намагання посягти страх і паніку.

Дезінформація на сторінці про збитий малайзійський Boeing у німецькій «Вікіпедії» слово «зепаратистен», тобто сепаратисти, хакеři п'ять разів змінювали на «ауфштендішен» – повстанці. Німці викрили зловмисників. Це – Федеральна служба охорони Росії [8].

Можна констатувати, що останнім часом політико-інформаційний простір України став місцем проведення інформаційних атак, викликаних протистоянням політичних опонентів і олігархів. Досить згадати протистояння помаранчевих Президента й Прем'єра, влади й опозиції, відносини України і Росії, російсько-грузинський конфлікт, паливно-енергетичні питання тощо.

Термін «інформаційна війна» став звичним як у засобах масової інформації, так і в лексичі політичних сил. Часто даний термін сприймається як «злив компромату», якому значною мірою сприяє новий засіб масової комунікації – Інтернет. Саме через Інтернет безконтрольно поширюються компрометуючі матеріали, «вкидається» у суспільство потрібна й своєчасна інформація, яку друковані й електронні ЗМІ тиражують, уже посилюючись на джерела в Інтернеті.

Розглянемо проблеми, що роблять Українську державу вразливою в інформаційній війні.

По-перше, глобальні інформаційні мережі, що перебувають поза контролем, продовжують стрімко розвиватися. Буквально щодня з'являються нові електронні ресурси,

серед яких засоби масової інформації, сайти різних радикальних угруповань та ін.

По-друге, вдосконалюються засоби і способи доставки інформаційно-пропагандистських матеріалів до аудиторії у ході інформаційно-психологічних операцій. У цих цілях усе більш активно використовуються такі нові медійні засоби, як супутникове телебачення і радіо, цифрове телебачення, електронна пошта, засоби віртуальної реальності та ін.

По-третє, зростає кількість засобів спеціального програмно-математичного впливу на ресурси інформаційних систем, при цьому самі ці засоби з розвитком глобальних мереж стали широко доступні, що призводить до збільшення хакерських атак на інформаційні системи міністерства оборони й інших органів влади. У багато разів збільшилася кількість комп'ютерних вірусів, через що наявна антивірусна промисловість уже не повною мірою справляється зі зростаючим навантаженням.

По-четверте, стає все більше систем супутникового зв'язку, технічні характеристики яких дедалі більше вдосконалюються. Зростає й число операторів супутникового зв'язку.

По-п'яте, розвиваються науково-дослідні програми щодо створення технічних засобів маніпулювання свідомістю. За заявою низки інформаційних агентств в останні роки отримана низка позитивних результатів щодо створення технічних засобів дистанційного управління тваринами (включаючи й людей), що в найближчій перспективі загрожує появою нового класу загроз, пов'язаних із прихованим впливом на підсвідомість вищого військового й політичного керівництва країни.

По-шосте, недостатньо ефективною є підготовка випускників вищих навчальних закладів за спеціальностями, пов'язаними з інформаційними технологіями. Крім того, спостерігається їх масовий виїзд за рубіж. У результаті цього Україна може залишитися без кваліфікованих фахівців, які займаються розробкою і впровадженням нових інформаційних технологій у систему оборони країни.

По-сьоме, низький рівень розвитку комунікацій. Падіння рівня промислового виробництва, у тому числі інформаційних технологій, в Україні спричинило різке скорочення можливості створення конкурентоспроможних вітчизняних засобів інформатизації. У результаті українські засоби обчислювальної техніки не тільки не отрима-

ли місця на міжнародному ринку, але й у самій Україні переважно використовуються апаратно-програмні засоби і зв'язкове устаткування, що зроблено за кордоном. У результаті для України в цей час стала актуальною проблема використання практично винятково закордонних інформаційних засобів і технологій.

Висновки. Інформаційна війна – це атака інформаційної функції, незалежно від засобів, які застосовуються.

У веденні стратегічних інформаційних війн застосовується специфічна зброя. Ця зброя не наносить фізичної шкоди, але може призвести до справжньої війни. Інформаційні війни точаться не лише між країнами й охоплюють міжнародну аудиторію – такі війни починають вестися і на місцевому рівні. Зокрема, українські політики як ніколи вивчили технологію ведення інформаційної війни. Останнім часом дедалі популярнішим серед українських політиків стає знищення опонента за допомогою інформаційних бомб.

На наш погляд, інформаційну політику України необхідно адаптувати до нових умов. Її зміст полягає в тому, що як постійне соціальне явище інформаційну війну на даному етапі розвитку суспільства усунути не можна, але можна контролювати на певному рівні соціальної небезпеки за допомогою державного регулювання.

Ситуація, що склалася в сучасному світі і в Україні змушує до вживання відповідних заходів протидії іноземній інформаційній експансії. Зокрема, необхідно:

- підвищити ефективність політики інформаційної безпеки в галузі оборони, для чого вдосконалити відповідні структури;
- перешкоджати маніпулятивним технологіям, застосованим для впливу на суспільну свідомість;
- активно розробляти власні інформаційні технології;
- вдосконалювати методи безпеки інформаційних і телекомунікаційних систем, а також систем та засобів інформатизації озброєння і військової техніки, систем управління військами і зброєю;
- готувати фахівців у сфері ведення інформаційної війни.

Якщо розібратися в суспільних процесах, то можна зрозуміти, що третя світова вже давно почалася. І вона набагато страшніша, бо знищення відбувається завдяки інформації. Саме інформаційним потокам маси довіряють більше. А маючи руках таку зброю і хоч невеличке вміння впливати на аудиторію, можна завоювати світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика: [навч. посіб.] / Г. Г. Почепцов, С. Л. Чукут. – Ч. 1. – К.: УАДУ, 2002. – 106 с.
2. Маклюэн Г.М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека / пер. с англ. В. Николаева; закл. ст. М. Вавилова. – М.; Жуковский: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. – 464 с.
3. Волковский Н.Л. История информационных войн: в 2 ч. / Н.Л. Волковский. – Ч. 1. – СПб.: Полигон, 2008. – 502 с.
4. Литвиненко О.В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: [монографія] / О.В. Литвиненко. – К.: ВКФ «Сатсанга», 2000. – 222 с.
5. Перепилиця Г. Росія розпочала ідеологічну війну проти України з метою не допустити її членства в НАТО / Г. Перепилиця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/270344-ekspert-rosiya-rozpochala-ideologichnu-vijnu-proti-ukrayini-z-metoyu-ne-dopustiti-yiyi-chlenstva-v-nato>.
6. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика: [навч. посіб.] / Г. Г. Почепцов, С. Л. Чукут. – Ч. 2. К.: Знання, 2008. – 663 с.
7. Петрик В. М. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю; ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: [навч. посіб.] / В. М. Петрик, В. В. Остроухов [та ін.]. – К.: Росава, 2006. – 208 с.
8. Росія веде 4 фронти проти України – зброєю, дезінформацією, знищенням промисловості та панікою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/politika/rosiya-vede-chotiri-fronti-proti-ukrayini-zbroeyu-dezinformaciyeyu-znischennyam-promislovosti-i-panikoyu-361760.html>.